

EDGAR DEGAS † 1834—1917.

Ver van het oorlogstooneel, maar in een van die verschrikkelijke laatste jaren, stierven nu drie groote kunstenaars, drie van de grootsten der 19e eeuw: Odilon Redon, Matthijs Maris en Edgar Degas. Zij waren allen bejaard, en hun dood brengt geen bitterheid mee, als het verscheiden van jongeren, die zich nog niet geheel hebben uitgesproken. Maar met elk van hen kent een groot ideaal een ver- tegenwoordiger minder, en wij hebben idealen (andere dan menschen-verdervende) nu zoozeer noodig, en zien ze zoo gaarne levend onder ons.

Hij was een groot schilder, Degas, maar zonder daardoor een beperking te bedoelen, kan men nog juister zeggen: een groot teekenaar. Want in de taal van het schilderen is de groote vormduiding toch het meest nog het werk van den teekenaar. Hij was impressionist, in zekeren zin de impressionist bij uitnemendheid, omdat hij de werkelijkheid op heeterdaad betrapte, in voorbereidende of teruggetrokken handelingen; een vrouw

die zich binnenkamers baadt, een danseres die zich oefent voor de uitvoering, een paard dat getraind wordt voor den ren, — maar hij was er niet één die de impressie gaf om zichzelf, doch om er de

natuur in haar onbevangenheid te zekerder te kunnen opsporen, de natuur die niet poseert. Wat in anderer kunst zoo veel bij draagt tot onze bewondering: de ordening van het geheel, de keuze van het moment, de áfheid van een geval, komt bij hem geheel niet in aanmerking. Bij alles is gedacht aan de meest scherpe karakteristiek, en het gekunstelde, het opgemaakte is zoozeer vermeden, bijna met fanatisme vermeden, dat zelfs het kunstig samenstel, dateen „schilderij” maakt, als maatstaf vervalt. Het is niet dat hij geen compositeur zou zijn, maar hij is geen

E. DEGAS. MORGENTOILET.

compositeur van het evenwicht, doch van de beweging. De beweging is inderdaad wat hij najaagt, wat hij uitdrukt, de beweging als plotseling vastgehouden, overtuigend en waar, maar in zichzelf een complex van kleinere acties, datgene wat ons oog opneemt, niet wat de moment-

E. DEGAS. STRIJKSTERS.

opname opvangt. Figuren in houdingen die wel het tegendeel van romantisch zijn, gebogen en verwrongen bij een zakelijke, op geen vertoon berekende handeling, stukken van een groep, plotseling afgesneden, menschen of dieren op den rug gezien en met een toevallig of zelfs storend gelijkenden achtergrond: iets van ontzuivering, een verbreken van den schoonen schijn, om er de schoonheid van het karakteristische voor in de plaats te stellen. Wat Forain en Lautrec op een meer geestelijk terrein deden, wat zij het conventioneel gevoel en den traditioneelen fatsoens-schijn aandeden, deed hij de heerschende aethetica aan: hij trotseerde en ontroonde ze.

Hij leefde een zeer teruggetrokken lever. Hij had in zijn jeugd wel in het Louvre gestudeerd en een reis naar Italië gemaakt, later was hij eenigen tijd in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, waar hij onder andere schilderde het „Bureau van een katoenmagazijn te New-Orleans”.

Zijn vormgeving kenmerkt zich door een

buitengewoon sterk gevoel voor het massale, hij concretiseert wat het licht en de schaduw afteekenen, hij geeft de beweging voortkomend of verdwijnend uit licht of in schaduw. Geen beweging, geen menschelijke geste komt hem te gewoon voor, geen gezichtspunt dat hij niet interessant vindt, geen verkorting die hem niet de moeite waard schijnt, en geen mogelijkheden biedt om de schoonheid te geven. Daar is die naakte vrouw, die, heel voorover, dubbel gevouwen bijna, een spons uit de tobbe oprapt; daar is die danser, op één been pirouetterend, met een

achtergrond van allerlei ongerechtigheden, beenen, halve lijven van wegschuilenden, voor het oogenblik op non-actief en de vertooning verstoring; daar zijn die renpaarden in training, dwars tegen elkaar inrijdend, onregelmatig verspreid; dat ballet, waarover het scherm neervalt, met de halfbedekte figuren van boven gezien; alles is enorm boeiend van verdeling, licht en vorm, in alles is de groote lijn bewaard ondanks het abrupte, het kettersche van de voordracht.

Zijn kunst beteekent daarom zoo iets belangrijks, dat hij, de meester van den vorm, gebroken heeft met de vormelijkheid, dat hij de meest wetenschappelijke teekenaar, het academische op de meest krasse wijze den oorlog heeft verklaard en — overwonnen. Het academisme niet alleen, maar ook die kunst van charmeeren, van amuseeren, die zich juist zoozeer beweegt op dat zelfde terrein dat hij binnenviel en veroverde.

C. V.